
SIMPOZIJ

KAKO PISATI LITERARNO ZGODOVINO DANES?

ZRC SAZU, Ljubljana, 14. – 15. oktober 2002

Mednarodni simpozij z naslovom *Kako pisati literarno zgodovino danes?* sta pripravila predstojnik Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU Darko Dolinar ter predsednik Slovenskega društva za primerjalno književnost Marko Juvan. Referenti (od dvajsetih najavljenih se jih je srečanja udeležilo šestnajst, poleg Slovencev še iz Avstrije, Italije, Hrvaške, Češke, Poljske, Slovaške in Nemčije) so se v svojih prispevkih dotikali različnih problemov literarne zgodovine ter se v sklepnih ugotovitvah izrekli o naslovnem vprašanju simpozija. Dvodnevno srečanje v Mali dvorani ZRC SAZU sicer enovitega odgovora na zastavljen problem ne more dati, cilj simpozija je bil (po uvodnih besedah Marka Juvana) torej bolj v začrtanju temeljnih lastnosti, ki naj bi jih sodobna literarna zgodovina imela. Nesporno je namreč, da stari model literarne zgodovine – z ideološko konotacijo in normativnostjo – ni več sprejemljiv, same literarne zgodovine se pa tudi ne da ukiniti (pri tem so si bili referenti enotni), saj njene funkcije ne morejo nadomestiti razni kritični pregledi, literarni portreti ali interpretacije. Ravno usoda literarne zgodovine kot »velikega žanra« je bila osrednja tema Juvanovega uvodnega referata. Za žanrski pristop k literarni zgodovini se je Juvan odločil zaradi posebne avtoritete, ki jo ima literarna zgodovina pri družbenem proizvajanju preteklosti. V sedanjem stanju vidi Juvan več opcij za žanrsko preobrazbo literarne zgodovine, od katerih se zdi posebej zanimiv pojav hipertekstualnega literarno-zgodovinskega arhiva. Literarna zgodovina naj po Juvanovem mnenju ostane posebna pripovedna sinteza, ki pa ne more več biti totalizacija »velike zgodbe«, niti ne more več obravnavati literature brez njene vpetosti v družbene in kulturnozgodovinske formacije. Da širša javnost od literarne zgodovine to še vedno pričakuje, dokazuje Juvan z medijskim odzivom na izid *Slovenske književnosti III* (2001).

Bistvo literarnozgodovinskega žanra je začrtal tudi Janko Kos v prispevku *Stari in novi modeli literarne zgodovine*, pri čemer je izpostavil, da uporaba historične metode sama po sebi še ne pomeni pisanja literarne zgodovine. V novih modelih literarne zgodovine se mu je zdelo pomembno prepletanje mnogih filozofskih ter znanstvenih metod, od katerih naj bi bila ena dominantna (relativni metodološki pluralizem). Z drugačnega vidika je razmerje med starimi in novimi modeli opredelil Vladimir Biti v prispevku *Im Namen des ganz Anderen*; omenjeni konflikt je videl kot posledico »postmodernega obrata«, s katerim se je predstava klasičnih nacionalnih literarnih zgodovin o enovitosti literature razblinila, se preusmerila od evropocentričnosti na večkulturnost ter od linearnosti zgodovinskega poteka na intertekstualna križišča. Večino referata je avtor namenil izpeljavi posledic tega preobrata. Simpozij sta nadaljevala Božena Tokarz (*Literarna zgodovina in njen predmet*) ter Darko Dolinar (*Literarna zgodovina in njeni bralci*). Predmet literarne zgodovine ni le beleženje literarnih pojavov, temveč tudi njihovo vrednotenje, pri čemer je Božena Tokarz izpostavila problem meril, ki uravnavajo ta izbor. Zavzela se je za ohranitev kriterija literarnosti (opredelila ga je s kogni-

tivističnega stališča v pojmovni mreži, temelječi na prototipih), vendar naj tega dopolnjuje sociološki kriterij popularnosti. Darko Dolinar je v svoj referat vključil dve temi; prva je recepcijski vidik literarne zgodovine (govor je bil o skupinah uporabnikov literarne zgodovine ter njihovih horizontih pričakovanj), druga pa problematika sodobne literarne vede z vidika njenih recipientov. Tu je avtor izpostavil zanimivo protislovje, saj širša kulturna publika od literarne zgodovine pričakuje ravno tisto, kar teoretična refleksija postavlja pod vprašaj, torej preglednost, preprosto sistematiko in ustrezno ovrednotenje gradiva.

V nadaljevanju simpozija so svoje prispevke predstavili nemško govoreči referenti: Peter Zajac (*Literaturgeschichtsschreibung als synoptische Karte*), Peter V. Zima (*Historische Perioden als Problematiken: Sozio-linguistische Situationen, Soziolekte und Diskurse*) in Johann Strutz (*Dialog, Polyphonie und System: Zur Problematik einer Geschichte der »kleinen Literaturen« im Alpen-Adria-Raum*). Zajac se je posvetil problemu zgodovinske perspektive (zlasti njenemu premikanju iz bližnjih v panoramske posnetke) ter razmišljal o literarni zgodovini z vidika ustvarjanja literarnega spomina. Prišel je do zaključka, da ima takšna zgodovina bolj prostorsko kakor časovno naravo. Referat Petra V. Zime je obravnaval vprašanje literarnih obdobij; ni jih dojemal kot homogene enote, realno obstoječe v zgodovini, temveč kot znanstvene konstrukcije, nastale z opazovanjem raznovrstnih odgovorov na skupne problematike. Prispevek Johanna Strutza je pravzaprav povzetek del v okviru celovškega komparativističnega raziskovanja regionalnih literarnih odnosov v alpsko-jadranskem prostoru, ki so lahko večjezični, narečno-regionalni ali pa obrobni del nacionalne literature. Analiza teh pluralnih odnosov je delno sorodna že obravnavanemu teoretičnemu izpeljevanju Vladimirja Bitija. Prvi dan simpozija je sklenila razprava Jole Škulj Modernistična literatura in spreminjanje paradigme literarne zgodovine. Referentka je uporabila pojav modernizma za zgled obdobja, ki je pri vpenjanju v historični niz izrazilo problematično; vzrok za to je Jola Škulj videla v vsesplošni modernistični heteronomnosti ter posebej v spremenjenem pojmovanju historičnega in realnega. Prispevek je obravnaval tezo, da je ravno slednje pojmovanje omogočilo podlago za daljnosežne spremembe literarnozgodovinske paradigme.

Naslednji dan simpozija sta uvedla tržaška sodelavca Marija Mitrović (*Energija zablude*) in Ivan Verč (*Ustvarjalni subjekt kot predmet raziskovanja književnosti*). Prispevek Marije Mitrović je aktualno nezaupanje v literarno zgodovino primerjal s stanjem na začetku 20. stol. npr. pri Šklovskem, na katerega se avtorica navezuje že v naslovu referata. Poudarila je pomembnost zavezanosti literarne zgodovine tako pedagoškim kot znanstvenim ciljem ter opozorila, da danes ukvarjanje s samo književnostjo ni več dovolj, pomembnejši postaja njen kontekst. Verčev referat pa se je usmeril k »subjektu ustvarjalnega procesa« in izjavi kot predmetu literarnega raziskovanja; krizo literarne zgodovine je povezal s krizo identitete kot logične rezultante iluzije o določanju pomenov. V nadaljevanju je praški referent Miloš Zelenka v razpravi *Manuskriptologija in njen pomen za literarno zgodovino v kontekstu sodobne metodologije* predstavil manuskriptologijo (genetično kritiko) kot »globalno literarnovedno metodo«, ki daje nov pomen študiju rokopisov in na novo osvetljuje proces pisanja. Tema je aktualna, saj omenjena metoda v okviru poststrukturalističnih struj prodira tudi v slovansko okolje. Sledila sta referata Alenke Koron (*Spet najdeni čas? K vprašanju pripovedi v literarnem*

zgodovinopisju) ter Jelke Kernev Štrajn (*Spomin kot fragment, vtkan v tekst*). Alenka Koron je podrobno, tudi na slovenskih zgledih analizirala vlogo pripovedi v literarni zgodovini, česar sta se dotaknila že Juvanov in Kosov prispevek. Druga avtorica pa se je ukvarjala z vprašanjem, kako nekatere uvide feministične literarne vede produktivno vključiti v koncepcijo literarne zgodovine; v zvezi s tem je opazovala razmerje med spominom in pozabo, ki sta ga v svoji razpravi delno vključila že Vladimir Biti ter Peter Zajac. V popoldanskem delu simpozija sta z zanimivima referatoma nastopila še Marijan Dovič (*Pisanje literarnih zgodovin in empirična literarna veda*) ter Lado Kralj (*Razpoka med kanonskim in znanstvenim diskurzom*). Dovič je kot možen odgovor na naslovno vprašanje simpozija ponudil sugestije empirične literarne vede, ki zagovarja teoretično prepričljivost, eksplicitnost ter tudi preverljivost literarne zgodovine; obenem se zaveda iluzorične objektivnosti oz. pripovednega konstrukta sleherne literarne zgodovine ter namesto k univerzalnosti teži k njeni uporabnosti za različne naslovnike in namene. Lado Kralj pa je obdelal konflikt med kanonsko literarno zgodovino, razumljeno kot časovno kontinuirano zgodbo s sinhronimi preseki, in znanstvenim raziskovanjem literature; omenjeni konflikt je navezal na znamenito Aristotelovo razlikovanje med *poiesis* ter zgodovinsko kroniko. Ob znani Hollierjevi knjigi je orisal približevanje današnje literarne zgodovine formi eseja.

Srečanje je s sklepnim govorom zaključil Darko Dolinar, eden od organizatorjev. Izpostavil je stališče celotnega simpozija, da je pisanje literarne zgodovine danes mogoče, in povzel številne kritike tradicionalne literarne zgodovine, ki jih je bilo moč zaslediti v prispevkih (dileme o izhodiščih, možnostih, recipientih, predmetu/subjektu, teoretičnem orodju ter nenazadnje znanstvenosti literarne zgodovine). Zadovoljiva je bila prisotnost tendenc o »drugačni« literarni zgodovini (dekonstrukcija, genetična kritika, recepcijska zgodovina, feministična in empirična literarna veda), a žal ni bilo priložnosti za predstavitev enako aktualnih kulturnih študij. Dolinar je pohvalil tudi mestoma živahno diskusijo ter odziv medijev (oba dneva simpozija je obeležil novinar *Dela* Marijan Zlobec), manj je bil zadovoljen s številom gostov, pogrešal je zlasti kolege z obeh univerz. Na koncu govora je z mislijo, da je delo znanstvenika dokončano šele, ko je izdano, publicirano in dostopno kritiki, napovedal izdajo zbornika referatov s simpozija, katerim bodo dodani prispevki štirih manjkajočih udeležencev. Omenjeni zbornik naj bi predvidoma izšel prihodnje leto, že pred simpozijem pa je bila na voljo brošura s povzetki referatov v slovenščini in tujih jezikih. Povzetki so dostopni tudi na spletni strani Slovenskega društva za primerjalno književnost (<http://www.zrc-sazu.si/sdpk/>).

Matjaž Zaplotnik